

О ИМЕНУ И ДАНУ ВОЈСКЕ

ПОНОВНО ЧИТАЊЕ
ИСТОРИЈЕ

У одговору на питање какво име дати војсци и који дан одабрати за њен празник, очекује се ангажовање свих релевантних познавалаца богате српске историје, па и садашњег времена, по свему судећи, нимало лакшег од неких ранијих. Зато је и неопходна озбиљност у приступу тој теми, а о мудрости да и не говоримо. Наша бурна и богата историја није погодна за брзо читање.

Н а просторима које населисмо готово да не беше времена за предах. Само током последња два века Срби су десетак пута били принуђени да ратују за слободу. Не само своју, наравно, већ и народа блиских, ако већ више не и братских. С једним изузетком – увек на својој територији.

Живели тако и толико занимљиву историју, Србин је у рабош и тефтер бележио значајне датуме свога живљења, понеке памтио и преносио десетерцем, понеке, пре или касније, богами, и заборављао, али увек их је било довољно за празничне одморе у право време. Без традиције и вере у сопствене снаге, на овим трусним просторима опстанак је био немогућ. Датуме великих сеоба памтио је, баш као и оне који се односе на устанке и борбу за ослобођење од турског јарма.

На крају, после вишевековне аргонаутске пловидбе и трагања за златним руном свога етноса, Србин се определио за то да последња два века сматра за своју модерну историју, а Карађорђа за оснивача модерне Србије. Немањиће, наравно, није заборавио, нити их се одрекао. Смештени у генима етноса, свети Сава, цар Душан, кнез Лазар... јачају национални, верски, психолошки, историјски и сваки други темељ и својство народа, снаже корене, прочишћују гране националног стабла. Кад год је, макар за тренутак, заборављао на њих, Србин је чинио грешке и упадао у авантуре које су га скупо коштале. И што су дуже трајале, бивале су све скупље.

ПОДЕЉЕНА МИШЉЕЊА

Ових је дана, опет вољом других, као много пута до сада, Србија (п)остала самостална држава, па јој ваља одредити, или изабрати, нове дане за памћење. Међу њима и нови дан војске, ма како се звао – Српска војска, или Војска Србије. Кад је већ о имену реч, мишљења су подељена. Док једни, претежно национално оријентисана јавност и мањи број стручњака историјске провенијенције, сматрају да у избор долази само Српска војска, због традиције и угледа који она ужива у свету, други опрезно упозоравају да се војска српског народа никада није тако званично називала, већ само Народна војска, или Војска Кнежевине (Краљевине) Србије. У Југославији њено име је било, најпре, Краљева југословенска војска, а затим Југословенска народна армија...

Историчар и војни аналитичар др Бојан Димитријевић, пак, сматра да назив Српска војска никоме не треба да смета, те да он не значи априорно одређивање њеног националног обележја.

– Српска војска је, по дефиницији, војска Србије, у којој, наравно, има места за све њене грађане. Свако другачије тумачење је злонамерно и не треба се њиме руководити – сматра др Бојан Димитријевић. – Слична су решења и у другим државама, мада има примера и да се у називу војске налази и име државе којој та војска припада.

И док се, кад је реч о будућем имену војске, историчари двоуме само између два предлога, сложено одбацујући могућност да се српска војска назове армијом, или оружаним снагама, око најприкладнијег датума за њен дан, мимоилажења су већа и озбиљнија. Богата ослободилачка прошлост српског народа једним је поводом да за дан војске узму неки од датума везаних за славне српске битке, док други историчари, пак, сматрају да би у одређивању војних празника, зарад добросуседских и будућих партнерских односа у европским и светским интеграцијама, ваљало избећи чак и бојеве из османлијског доба.

– Бој на Мишару, 13. августа 1806. године, свакако је без премца, ако датум за дан војске тражимо у воскрсу српске државе – сматра Кршман Милошевић. – То је симбол победе са великим војним, политичким, психолошким и моралним последицама за српски народ и његову устаничку војску.

Међутим, познати историчар Миле Бјелајац сматра да будући дан војске треба тражити у модерној историји српске државе, односно у данима када је Србија стекла независност 1878. године.

– Нисам за то да у нашој ратној прошлости тражимо празник припадника војске. То је сувише осетљиво питање и не сме бити преломљено “преко колена”, посебно у овом времену, када тежимо ка већем разумевању света и активнијем укључивању наше државе и војске у међународне интеграције – каже Бјелајац.

Вредно пахње је и мишљење др Бојана Димитријевића, који сматра да је најприкладнији датум за дан српске војске 6. мај 1830. године, када је формирана књажева гарда, док Борисав Поповић, пуковник у пензији, као најсветији дан за све припаднике Војске Србије види управо Видовдан. Наставник војне историје у Војној академији мр

Радни тим Војноисторијског института сачињавали су др Ненад Петровић, др Славица Ратковић, Димитар Тасић и Миљан Милкић. Поред Сретења и дана кад је 1883. године донет *Закон о устројству војске*, као могући војни празник у Србији, разматрали су и 6/18. мај 1813. године, када је обнародован *Војни устав капетана Јакова Јакшића*. Због слома Првог српског устанка тај устав није ступио на снагу, а одбачен је и 1/13. мај 1825. године, када је кнез Милош регрутовао прве “уписне пандуре”.

Историчари Војноисторијског института су се посебно осврнули и на Видовдан, 15/38. јун 1389. године, када су се на Косову пољу сукобиле две тада најјаче војске – српска и турска. У Војсци Краљевине СХС и Југославији тај дан је обележаван као дан палих српских ратника. У симболици Видовдана тешко је, кажу, раздвојити митско од историјског, што отежава везивање тог дана за модерну српску војску. Поред тога, комеморативно обележје тог празника је недвосмислено, што свакако представља разлог да се тај дан и у будуће обележава као успомена на све ратнике српске војске који су дали живот за слободу народну.

Иван Мијатовић за дан војске предлаже 10. јун, у знак сећања на 29. мај/10. јун 1839. године, када је донет први војни закон, односно “Устројство гарнизоне војске”. И тако, по обичају у Србији – колико људи, толико мишљења.

У Војноисторијском институту сматрају да су два датума далеко испред свих других. Сретење 1804. године, односно дан државности Србије, и 15. јануар 1883. године – њихови су фаворити, које, како истичу, не треба много доказивати.

– У жељи да избегнемо политизацију историје и њену инструментализацију за дневнopolитичке сврхе, определили смо се за 2. фебруар, по старом, односно 15. фебруар 1804. године, по новом календару, када је почео Први српски устанак. Други значајан датум, везан за српску војску, свакако је 3/15. јануар 1883. године, када је донет *Закон о устројству војске*, који је означио прекретницу у њеном развоју, организацији и модернизацији. То је први акт независне српске државе, којим је уведена стајаћа војска, с редовном војном обавезом и регуларном организацијом – стоји, између осталог, у њиховом предлогу датума погодних за будући дан војске.

БАШТИНИК ДРЖАВНЕ И НАЦИОНАЛНЕ ТРАДИЦИЈЕ

Поред тога, у Војноисторијском институту подсећају да стварање министарства војног у било ком тренутку 19. или 20. века, па и неких форми војне организације – регулације, уписни пандури, или солдати – није погодно за одређивање дана војске будући да има мањи значај од предложених датума и захвата мањи број аспеката појма модерне војске.

С друге стране, околност да је Сретење истовремено и државни и верски празник у Србији, такође “иде на руку” онима који сматрају да је то најпогоднији дан за обележавање дана војске, чији се идентитет ни у чему не издваја од националног и државног.

– У Краљевини Србији и Југославији војска није имала свој посебан празник – подвлачи пуковник Светислав Басара, начелник Војноисторијског института. – Било је сасвим разумљиво да српска војска, као чувар и баштиник националне и државне традиције, свој дан има у неком од државних празника. Нема разлога да управо тако не буде и надаље.

Било како било, војска државе Србије има право на свој дан. То је важно и због традиције, која војнички, ослободилачки, патриотски дух чини јачим и отпорнијим на замке савременог доба. Зато је на онима који о њеном будућем имену и дану одлучују, велика одговорност. Одлуке које се сада донесу неће бити краткотрајне и нема разлога да, као некогда, зависе од других. Стога се максимална озбиљност и мудрост подразумевају, баш као и ангажовање свих релевантних познавалаца богате српске историје, па и садашњег времена, по свему судећи, нимало лакшег од неких ранијих. Своју реч о дану војске и њеном имену треба да дају историчари, политичари и хералдичари, али и психолози, етнологи, филозофи, социолози и политиколози. ■

Душан ГЛИШИЋ